

Hvorfor ble jødene utestengt på Eidsvoll?

[Norgeshistorie](#) > [1780–1830: grunnlov og ny union](#) >

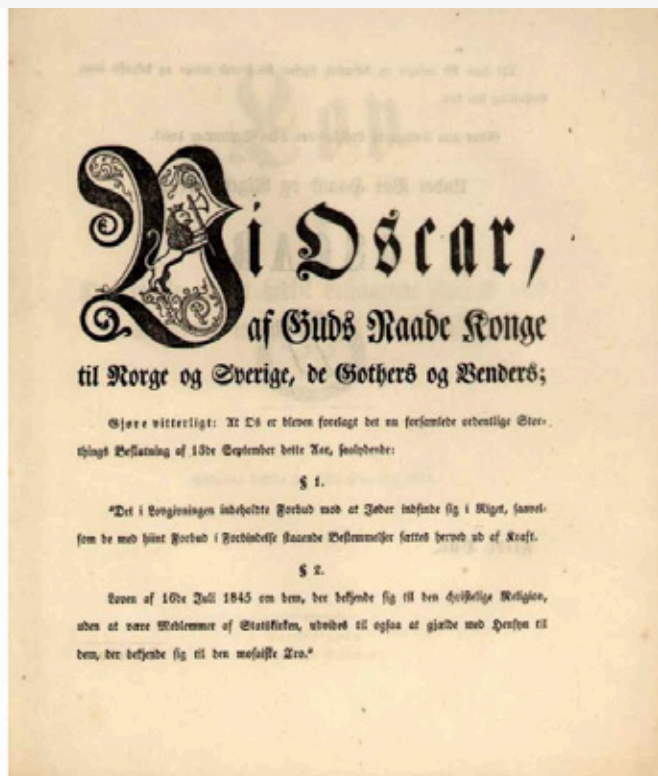
Hvorfor ble jødene utestengt på Eidsvoll?

Jødepassusen i paragraf 2 i Grunnloven var ikke en arbeidsulykke på grunn av tidsnød i en ellers liberal grunnlov. Den ble «vidløftig» diskutert og innført fordi konstitusjonskomiteen anså den som del av fundamentet for Norges frie forfatning.

Blant pådriverne bak bestemmelsen om å utestenge jødene fra det nye norske riket var lærde menn som Nicolai Wergeland, Georg Sverdrup og Christian Magnus Falsen.

Hverken bøndene eller handelsstanden var ansvarlige for at den ble innført. Deres motstand mot jødene kan forklare hvorfor den ikke ble opphevet i 1842, men ikke hvorfor den ble innført i 1814.

Begrunnelsen var [religionskritisk](#), [politisk](#) og [sekulær](#), ikke religiøs – selv om den livssynsmessige ensrettingen fra før 1814 ble videreført.

I 1851 ble jødepassusen i Grunnlovens paragraf 2 opphevet. Quislings nasjonale regjering gjeninnførte passusen i 1942. Foto: Stortinget

Strengere enn før

Jødeforbudet sto fast, både i [8. grunnsetning](#) for grunnlovsarbeidet, som ellers innrømte frihet til offentlig religionsutøvelse for alle religioner, i den vedtatte § 2, som bare gav kristelige konfesjoner trosfrihet, og i den signerte grunnloven, der religionsfrihet ble uteglemt helt. Forbudet rettet seg mot jødene som en «stat i staten», en handelskaste som ikke fremmet statens interesser.

Siden forbudet mot jøder uten [leidebrev](#) i [Norske lov](#) fra 1687 [fortsatt gjaldt](#), kunne man sminke intoleransen ved å hevde at man bare bevarte tingenes tilstand.

Grunnlovsforbudet ble de første årene etter 1814 praktisert uten unntak, som positiv rett. Utover 1820-tallet ble arresterte jøder straffet etter den gamle sivilloven. I 1834 ble det første leidebrevet etter 1814 utskrevet. Det ble henvist til at Grunnloven kun ville videreføre adgang for såkalte portugiserjøder og jøder med leidebrev, som ble ansett som nyttige for staten.

Nasjonale debatter om jøders borgerrett

Paragrafen tok radikalt stilling til debatten om jøders borgerrett som var blitt ført siden 1780-årene. [Under eneveldet](#) hadde praksisen vært forskjellig i Danmark, der det bodde anslagsvis 2400 jøder i 1814, og i Norge, der jøder ikke fikk bosette seg eller hadde hatt adgang uten leidebrev.

Debatten toppet seg sommeren 1813, etter en oversettelse av boken Moses og Jesus av Friedrich Buchholz. Det førte til at de danske jødene fikk borgerlig fribrev 29. mars 1814. Den samme debatten bidro samtidig til at de «fremdeles» ble nektet adgang i den norske Grunnloven noen uker senere.

Mot jødene som folk

Forbudet rettet seg ikke bare mot praktiserende jøder, selv om konvertitter til kristendommen hadde adgang. En ikke-troende, sekulær jøde fra Berlin tilhørte den jødiske nasjon, og var nektet adgang like ubønhørlig som en ultraortodoks rabbiner fra Polen. Det var et folk som ble utestengt.

Argumentasjonen ble hentet fra etablerte forestillinger som utgjør kjernen i det antisemittiske tankegodset: Jødene anser seg for å være Guds yndlingsfolk, de er ikke frie moralske individer og vil ødelegge alt som ikke hyller jødedommen. Jødene er dessuten dyktige handelsfolk som bruker pengemakt til å nå målet sitt: verdensherredømme. Samtidig er de kunnskapsløse og late, kulturelt tilbakestående, en horde av fattige som kan oversvømme landet.

Grunnloven versus Moseloven

[Christian Magnus Falsen](#), konstitusjonskomiteens formann på Eidsvoll, kombinerte en dyp beundring for Moses med forakt for jødene som folk. Fasiten fant han i universalhistoriske fremstillinger og i samtidens

stridsskrifter om jødene. I 1817 forsvarte han jødeparagrafen kompromissløst, mot den konverterte jøden Henrick Glogau.

Som mange opplysningskribenter mente han Moses var en stor skribent, en genial statsmann og sin epokes største lovgiver. Men enhver lov var tilpasset folket den skulle styre. «Den kloke egypter» forutså aldri at den usynlige guden han hadde skapt for å tøyte befolkningen og nå sine politiske mål, skulle slavebinde folket i over tre tusen år og gjøre jødene uegnet som borgere i andre stater.

I grunnlovsfedrenes samtid var det etablert en forestilling om hebreerne i Egypt, israelittene i Kanaan, jødene i Palestina og den spanske middelalderen som gjorde jødene spedalske i det menneskelige felleskap. Moseloven ble ansett som jødenes grunnlov, den lot seg ikke forene med Norges frie forfatning.

